

Vastaus ministeri Saarikon kommenttiin

Seija Ilmakunnas, Johanna Niemi, Jukka Pirttilä ja Jouko Vilmunen

Tässä kirjoituksessa kertaamme lyhyesti Talouspolitiikan arviointineuvoston vuoden 2022 raportin keskeisen sisällön ja kommentoimme ministeri Annika Saarikon puheenvuorossaan esiin nostamia seikkoja. Arvostamme suuresti sitä, että ministeri osallistui neuvoston raportin julkistusseminaariin sekä kiitämme häntä perustelluista huomioista.

Vuoden 2022 raportti

Viime vuoden talouspolitiikkaa koskeva raportti koostuu, kuten aiemmatkin vastaavat raportit, perussisällöstä ja teemaluvusta. Käymme ensin läpi taloustilanteen ja työmarkkinakehityksen, mikä antaa taustakuvan finanssipolitiikan arviolle. Itse finanssipolitiikan arvio jakautuu lyhyen aikavälin (vuodet 2022–23) päätösten kommentointiin sekä pidemmän ajan velkakestävyyden analyysiin. Teemana on tällä kertaa ilmas-

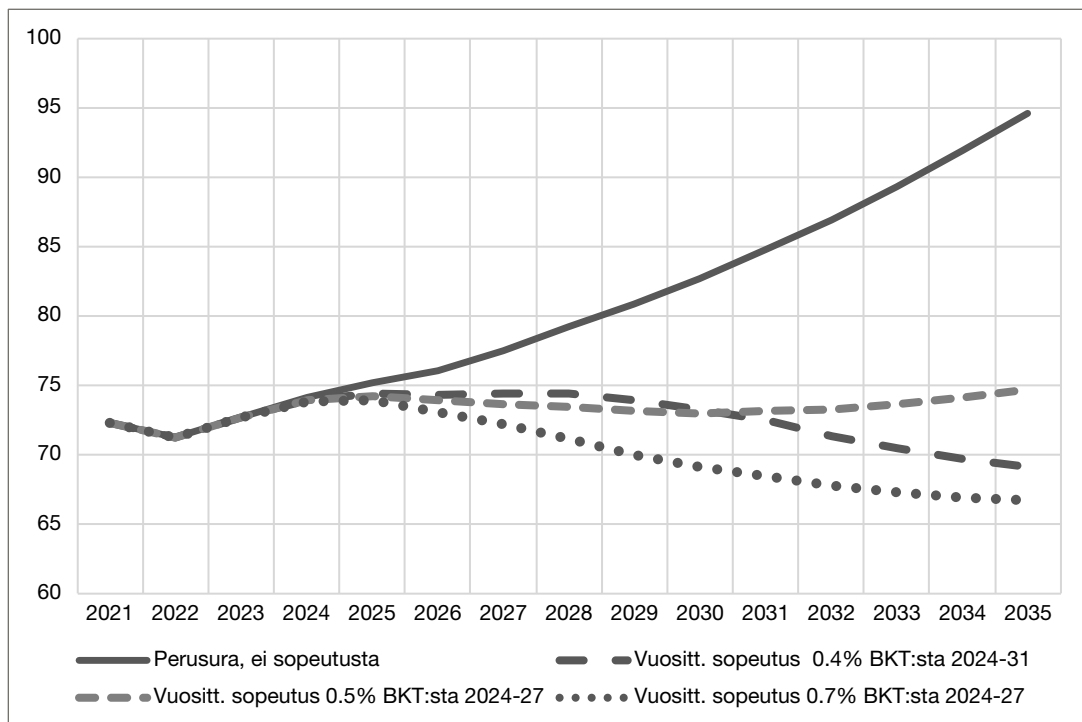
topolitiikka ja erityisesti sen yhteys valtiontalouteen.¹

Julkisia menoja jouduttiin perustellusti nostamaan vuonna 2022 puolustuksen vahvistamisen ja muiden turvallisuuspanostusten vuoksi. Arviomme mukaan olisi ollut parempi, jos osa näistä menoista olisi rahoitettu leikkaamalla muita menoja, esimerkiksi hallituskauden alun pysyviä menolisäyksiä, tai veronkorotuksin. Haavoituvimmassa asemassa olevien kotitalouksien osalta sähkökulujen kasvun kompensoiminen on tarpeen, mutta toimien olisi tullut olla kohdenetumpia: esimerkiksi sähkön arvonlisäveron alennusta ei olisi tarvittu suorien tukien lisäksi. Vaikka Suomen talouden arvioidaankin toimivan tänä vuonna täyden kapasiteettinsa alapuolella, eli tuotantokuilu on negatiivinen, pidämme silti perusteltuna kireämpää finanssipolitiikkaa jo vuonna 2023. Näin siksi, että elvyttävä finanssipolitiikka sopii huonosti nykyisen kaltaiseen

¹ *Tämän vuoden taustaraporteissa ilmastopolitiikkaa tarkastellaan tarkemmin. Ne, samoin kuin pääraporttimme, on saatavilla osoitteessa <https://talouspolitiikanarviointineuvosto.fi/>.*

Työelämäprofessori Seija Ilmakunnas (seija.k.ilmakunnas@jyu.fi), professori Johanna Niemi (johanna.niemi@helsinki.fi), professori Jukka Pirttilä (jukka.pirttila@helsinki.fi) ja professori Jouko Vilmunen (jouko.vilmunen@utu.fi) ovat Talouspolitiikan arviointineuvoston jäseniä sen maaliskuussa 2023 päättyvällä toimikaudella. Vilmunen on toiminut neuvoston puheenjohtajana ja Pirttilä varapuheenjohtajana.

Kuvio 1. Julkisen velan BKT-suhteen vaihtoehtoisia skenaarioita. Pysty akselin yksikkö % BKT:n arvosta

tarjontasokkiin, sillä se voi edelleen kiihdyttää inflaatiota. Työmarkkinoilla ei myöskään ole merkittävää vapaata kapasiteettia työvoimakapeikkojen takia. Työllisyysaste on noussut talouden ripeän toipumisen vuoksi, mitä pandemian aikaiset hallituksen tukitoimet ovat vauhdittaneet. Varsinaisten työmarkkinatoimien vaikutukset toteutuvat viipeellä ja niitä voidaan arvioida luotettavasti vasta myöhemmin.

Koska velkasuhde on noussut paljon ja se näyttää olevan kiihtyvän kasvun uralla, tarvitaan julkiseen talouteen mittavan kokoluokan sopeutusohjelma. Suosittelemme kahden vaalikauden mittaista kiristyspakettia, jonka tavoit-

teena on velkasuhteen kääntäminen laskuun. Sopiva mittaluokka on 0,4–0,6 prosenttia BKT:stä vuosittain, ja sopeutustahti vaihtelisi vuosittain. Jos suhdanne ei vuonna 2024 ole erityisen huono, kannattaisi ohjelmaa alkaa toteuttaa etupainotteisesti. Koska ohjelma on niin vaativa, tarvitaan sekä menoleikkauksia ja joidenkin verojen korotuksia, että sellaisia rakenneuudistuksia, joiden vaikutus julkiselle taloudelle pystytään uskottavasti arvioimaan.

Ilmastotavoitteet ovat kiristymässä, mutta ilmastotoimiin tarvitaan lisää konkretiaa. Maatalouden päästöt eivät ole alentuneet lainkaan, mihin tarvitaan muutos. Liikenteen säh-

köistymistä tulee vauhdittaa ja hiilinieluja varjella. Kokonaisuudessaan ilmastopolitiikka kaipaa lisää taloustiedettä: perusteltuja kustannus-
hyötylaskelmia ja vihreän siirtymän panostusten evaluointia.

Huomiota ministerin puheenvuorosta

Valtiovarainministerin, ministeriön ja arviointineuvoston näkemykset finanssipolitiikasta ovat suurelta osin samansuuntaisia, joskaan ministeri ei puheenvuorossaan selvästi vastannut osaan kritiikistämme. Nostamme tässä esiin joitain huomioita, jotka eivät ole varsinaisessa tärkeysjärjestyksessä.

On hyvä, että ministeriössä tehdään vero- ja menokartoitusta. Arviointineuvoston jäsen Hilde Bjørnlandin ajatuksesta työssämme ehdotetaan laajapohjaisempaa komiteaa samaan työhön. Hänen mukaansa näyttää siltä, että Suomen ja muiden Pohjoismaiden valmistelukäytännöt eroavat siinä mielessä, että meillä ulkopuolista asiantuntijakomiteatyötä käytetään vähemmän. Tutkijoilla voisi olla annettavaa myös meno- ja verokartoituksiin. Laajasti tutkimusta hyödyn-
täneestä veroselvityksestä on jo yli kymmenen vuotta, sillä Hetemäen verotyöryhmän työ valmistui vuonna 2010. Komitean työskentelyn tulisi olla perusteellista ja siten pitkäkestoista mutta komitealta voisi pyytää osasuosituksia ja työn alkupuolella talouspolitiikan valmistelua varten. Sosiaaliturvakomitean tapainen laaja parlamentaarinen työ voisi olla myös tärkeää.

Asiantuntijakomiteatyö olisi tarpeen erityisesti pohdittaessa ministerin puheenvuorossaan peräänkuuluttamaa julkisen sektorin ydintehtävää eli sitä, mihin menojen tulisi painottua. Tällaiseen työhön tarvitaan laajaa asiantunte-

musta: vankan ekonomistiosaamisen lisäksi myös muita tieteenaloja.

Yksi esimerkki siitä, missä akateemisista tutkijoista olisi voinut olla hyötyä, koskee sähkötukien valmistelua. VATT:n ja Helsinki GSE:n Datahuoneessa on yhdistetty sähkösoj-
musten hinnat kotitalouksien tuloaineistoon, ja tällainen yhdistetty aineisto palvelee nimenomaan tukien kohdentumisen tarkastelua.

Ministeri nosti esiin monia tärkeitä talouspolitiikan teemoja, joita tämän vuoden raportissamme ei varsinaisesti käsitelty. Ne olisivat ilman muuta hyviä ehdokkaita tulevien raporttien painopistealueiksi. Niihin kuuluvat työperäisen maahanmuuton politiikan onnistumisen arviointi ja maahanmuuton mahdollisen vauhdittamisen tueksi tarvittavien toimien pohdinta. Samoin suuren luokan kysymyksiä ovat työttömyys- ja asumistuen uudistus, syntyvyyteen liittyvä perhepolitiikka sekä syrjäytymisen ehkäisy.

Myöskään aluepolitiikkaa emme ole tarkastelleet, ja ehdotukset erityistalousalueista ja alueellisista verokannusteista ovat kiinnostavia. Toki niiden houkuttelevuutta voi vähentää se, että julkisen talouden tilanteen takia verotulomenetykset jouduttaisiin korvaamaan muiden instrumenttien kautta tulevilla veronkiristyksillä.

Ministerin mukaan sopeutuminen ikääntyvään yhteiskuntaan sekä reilu ja reiluksi koettu vihreä siirtymä ovat talouspolitiikan ydinkysymyksiä. Toivomme raporttimme antavan lisäeväitä vihreän siirtymän suunnitelmallisen edistämisen ja kustannustehokkaiden ratkaisujen etsimiseksi ja tueksi. □